

Tuberkuliozė ir jos poveikis ŽIV užsikrėtusiems asmenims

- Kas yra tuberkuliozė?
- Kaip galima užsikrėsti tuberkulioze?
- Koks tuberkuliozės poveikis ŽIV užsikrėtusiems asmenims?
- Kaip pasireiškia aktyvioji tuberkuliozė?
- Kaip nustatoma aktyvioji tuberkuliozė?
- Kur kreiptis dėl tuberkuliozės diagnostikos ir gydymo?
- Ar išgydoma aktyvioji tuberkuliozė?
- Vaistams atspari tuberkuliozė
- Kaip galima apsaugoti nuo tuberkuliozės?
- Kaip apsaugoti aplinkinius sergant tuberkulioze?
- Kas yra DOTS?
- Ką svarbu žinoti gydantis ir norint gydytis nuo tuberkuliozės?

Ižanga

Tuberkuliozė yra dažniausiai aptinkama oportunistinė (t. y. gretutinė) infekcija tarp ŽIV užsikrėtusiųjų nepriklausomai nuo to, ar asmuo sirgo tuberkulioze iki užsikrėtimo ŽIV, ar susirgo jau būdamas užsikrėtęs ŽIV. Nors tuberkuliozė dažnai yra išgydoma, ji yra viena pagrindinių ŽIV užsikrėtusių asmenų mirties priežasčių. Laiku imantis tinkamų profilaktikos bei gydymo priemonių, tuberkuliozės galima išvengti, ją išgydyti ir prailginti ŽIV užsikrėtusių asmenų gyvenimo trukmę bei užtikrinti geresnę jų gyvenimo kokybę.

Kas yra tuberkuliozė?

Tuberkuliozė – tai infekcinė liga, kurią sukelia oro lašeliniu būdu plintanti mikobakterija (lotyniškai – *Mycobacterium tuberculosis*). Tuberkuliozė gali būti **latentinė** (be simptomė) ir **aktyvioji**. Latentinės tuberkuliozės atveju tuberkuliozės mikobakterijų yra organizme, bet jos nėra aktyvios, todėl žmogus jaučiasi sveikas, dažniausiai tuberkulioze nesuserga ir, žinoma, neperduoda infekcijos kitiems žmonėms. Aktyviosios atviros tuberkuliozės atveju tuberkuliozės mikobakterijos tampa aktyvios. Dėl to atsiranda akivaizdžių ligos simptomų, o sergantis žmogus gali perduoti infekciją aplinkiniams. Todėl būtina aktyviosios tuberkuliozės profilaktika bei tinkamas gydymas tol, kol visiškai pasveikstama. Negydoma tuberkuliozė gali baigtis mirtimi.

Kaip galima užsikrėsti tuberkulioze?

Mikobakterija plinta oro lašeliniu būdu, todėl užsikrėsti galima nuo sergančiojo tuberkulioze – jam čiaudint, kosint, kvėpuojant. Tuberkuliozės mikobakterija gali pažeisti bet kurį organą ir sukelti jo paženkinimą, bet tik aktyviaja atvira plaučių tuberkulioze sergantis asmuo ją perduoda aplinkiniams.

Koks tuberkuliozės poveikis ŽIV užsikrėtusiems asmenims?

Kiekvienas mūsų gali užsikrėsti tuberkulioze, bet ŽIV užsikrėtę asmenys labiau rizikuoja užsikrėsti ir susirgti šia liga – tikimybė ŽIV užsikrėtusiems asmenims susirgti tuberkulioze yra gerokai didesnė negu šio viruso neturintiems asmenims. Tuberkuliozė paspartina ŽIV infekcijos eigą bei jos progresavimą ir dažnai tampa ŽIV užsikrėtusių asmenų mirties priežastimi. ŽIV užsikrėtusiems ir AIDS sergantiems asmenims, kurių CD4 ląstelių skaičius žemesnis negu 200, kyla realus mirties nuo tuberkuliozės pavojus.

Kaip pasireiškia aktyvioji tuberkuliozė?

Aktyviajai plaučių tuberkuliozei būdinga ilgai trunkantis kosulys, skrepliavimas, karščiavimas, prakaitavimas naktimis, svorio kritimas ir nuovargis. Kartais atsikosėjus skrepliuose gali būti kraujo. Asmenų, turinčių dvejopą – ŽIV ir tuberkuliozės infekciją, būklę gali apsunkinti ir kitos gretutinės ligos, pavyzdžiui, plaučių uždegimas.

Kaip nustatoma aktyvioji tuberkuliozė?

Pagrindinis tyrimas aktyviajai plaučių tuberkuliozei diagnozuoti yra ligonio skreplių tyrimas, kurio metu skrepliuose aptinkama tuberkuliozės mikobakterija, taip pat rentgenologinis tyrimas. Tačiau tik skreplių tyrimas leidžia nustatyti, ar pacientas išskiria tuberkuliozės bakterijas.

Kur kreiptis dėl tuberkuliozės diagnostikos ir gydymo?

Pirmiausia asmuo turi kreiptis į savo šeimos gydytoją, kuris siunčia į specialiąsias tuberkuliozės diagnostikos ir gydymo įstaigas. ŽIV užsikrėtę asmenys turi reguliariai lankytis pas gydytoją, stebintį sveikatos būklę dėl ŽIV. Gydytojai privalo ŽIV užsikrėtusius pacientus siųsti patikrinti dėl tuberkuliozės. Tuberkuliozės profilaktika yra nemokama.

Ar išgydoma aktyvioji tuberkuliozė?

Sergantieji aktyviaja plaučių tuberkulioze dažniausiai visiškai išgyja, jei tinkamai gydosi. Gydymas vaistais trunka ilgai, o gydymas ligoninėje priklauso nuo ligos sunkumo. Paprastai ligoninėje tenka praleisti 4–6 mėnesius. Jeigu asmuo serga vienam ar keliems vaistams atsparia tuberkuliozės forma, gydymas gali trukti dar ilgiau. Vaistus nuo tuberkuliozės asmuo privalo vartoti tol, kol gydytojas patvirtins, kad pacientas tikrai pasveiko. Savavališkas gydymo nutraukimas ar nereguliarus vaistų vartojimas gali lemti tuberkuliozės paūmėjimą. Paūmėjusi tuberkuliozė gali tapti sunkiau išgydoma arba gali išsivystyti vaistams atspari tuberkuliozės forma.

Vaistams atspari tuberkuliozė

Tuberkuliozė laikoma vaistams atsparia, kai ji tampa atspari mažiausiai dviem iš pagrindinių vaistų nuo TB. Vaistams atsparia tuberkulioze gali užsikrėsti bet kas. ŽIV užsikrėtusiems ir AIDS sergantiems asmenims ji gali sukelti greitą mirtį. Tokia tuberkuliozė sunkiai išgydoma, be to, tai labai brangiai kainuoja, nes reikia kitų vaistų, kurie yra labiau toksiški, mažiau efektyvūs ir vartojami labai ilgai (18–24 mėn.). Vaistams atsparios tuberkuliozės plitimą galima sustabdyti kiekvienam aktyviają tuberkulioze sergančiam pacientui tinkamai vartojant visus gydytojo paskirtus medikamentus nuo TB.

Kaip galima apsaugoti nuo tuberkuliozės?

Dėl susilpnėjusios imuninės sistemos ŽIV užsikrėtę asmenys labiau rizikuoja susirgti tuberkulioze negu šio viruso neturintieji. Imuninės sistemos stiprinimas – sveika gyvenmena, visavertė mityba ir pan. – vienas pagrindinių veiksnių siekiant išvengti tuberkuliozės. Riziką užsikrėsti tuberkulioze didina organizmo imuninę sistemą silpninantys veiksniai: stresas, rūkymas, alkoholio bei kitų svaigalų vartojimas ir kt. Labai svarbu tinkamos gyvenimo ir buities sąlygos.

Kaip apsaugoti aplinkinius sergant tuberkulioze?

Svarbu kosint ar čiaudint naudoti nosinę ar servetėlę (patartina vienkartinę) ir paraginti aplinkinius tai daryti.

Kas yra DOTS?

DOTS (angl. *Directly Observed Treatment Short Course* trumpinys) – tiesiogiai kontroliuojamas trumpas tuberkuliozės gydymo kursas. Tai pasaulyje plačiai propaguojamas metodas, leidžiantis užtikrinti sėkmingą tuberkuliozės gydymą. Viena pagrindinių metodo sudedamųjų dalių – ***tiesiogiai stebimas gydymas***. Tai reiškia, kad ligoniui kas nors padeda suvartoti kiekvieną vaistų nuo tuberkuliozės dozę. DOTS vykdoma gydymo įstaigose arba paciento namuose, kur vaistų suvartojimą stebi slaugytojai. DOTS sėkmingai vykdoma ir plėtojama Lietuvoje. Geros

praktikos pavyzdžiai yra DOTS įgyvendinimas Vilniuje, Klaipėdoje, Šiauliuose. Čia tuberkuliozę besigydantys pacientai tampa ir socialinių programų dalyviais, t. y. aprūpinami visuomeninio transporto talonais, maisto ir būtiniausių higienos priemonių paketais. Asmens sveikatos priežiūros įstaigose vykdoma DOTS apima daugiau kaip 50 proc. Lietuvos teritorijos. DOTS gydymas nemokamas.

Ką svarbu žinoti gydantis ir norint gydytis nuo tuberkuliozės?

- ŽIV užsikrėtusių ir šiuo virusu neužsikrėtusių pacientų gydymas nuo tuberkuliozės nesiskiria.
- Būtina laikytis vaistų vartojimo ir maitinimosi režimo.
- Apie pastebėtus nepageidaujamus savijautos pokyčius vaistų vartojimo laikotarpiu būtina kuo skubiau informuoti jūsų sveikata besirūpinančius medikus.
- Pasveikimą apsunkina rūkymas, alkoholio ir kitų svaiginamųjų medžiagų vartojimas.
- Informaciją apie DOTS suteiks jus gydantis gydytojas.

Pritaikant platinimui Lietuvoje naudoti šaltiniai:

1. Nacionalinės sveikatos tarybos metinis pranešimas „Užkrečiamosios ligos ir kitos aktualios visuomenės sveikatos problemos. 2003“, Vilnius, 2004.
2. Nacionalinės sveikatos tarybos metinis pranešimas „Lietuvos sveikatos programos įgyvendinimas: pasiekimai ir problemos. 2004“, Vilnius, 2005.
3. Edita Davidavičienė, „Tuberkuliozės kontrolės principų įgyvendinimas Lietuvoje“, 2007 10 02, <http://www.rtiul.lt>
4. Užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės centro informacija „Tuberkuliozė“, 2007 10 03, <http://ulpkc.lt>

**Parengė gyd. Neringa Maleckienė
koalicijos „Galiu gyventi“ užsakymu**

Informacinis lapelis parengtas naudojantis Treatment Action Campaign Pietų Afrikai Gay Men's Health Crisis (GMHC) sukurtu pradinio dokumentu, kurį globaliam platinimui modifikavo Atviros visuomenės institutas ir tuberkuliozės bei ŽIV veikiančių grupių nariai iš Stop TB Partnership.

**Galiu
gyventi**

Nevyriausybinių organizacijų
ir ekspertų koalicija

www.galiugyventi.lt

Vilnius 2008